

Kuczewska, Janina

Z dziejów ruchu muzycznego w Płocku

Notatki Płockie 1/2, 29-30

1956

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z DZIEJÓW RUCHU MUZYCZNEGO W PŁOCKU

W ostatnim dziesięcioleciu XIX wieku ucisk carski coraz bardziej hamował rozwój życia kulturalnego b. Kongresówki.

W tym ciężkim okresie niewoli carskiej gronomieszkańców Płocka, mając na celu przeciwstawienie się rusyfikacji oraz rozwój sztuki rodzimej, powzięło myśl założenia Towarzystwa Muzycznego.

Faktycznie Towarzystwo to istniało już potajemnie, oficjalnie zaś po wielu staraniach i zabiegach u władz zaborczych rozpoczęło swój żywot od dnia 24 września 1900 r. tj. od chwili zatwierdzenia i zarejestrowania statutu¹⁾.

W skład pierwszego Zarządu P.T.M. wchodził: Jan Świąteczki — prezes, Józef Brudnicki — wiceprezes, Julian Korewiczki — sekretarz, Jan Chmieliński zastępca sekretarza, Antoni Wunderlich — skarbnik oraz Antoni Goszczyński, Kamil Bereza i Jan Ligowski.

Ponieważ zarówno w gronie członków jak wśród społeczeństwa płockiego znalazło się wielu dobrych muzyków — amatorów i kilku zawodowców Towarzystwo Muzyczne po uzyskaniu własnego lokalu w Hotelu Polskim (później w Hotelu Warszawskim), rozpoczęło działalność artystyczną z dużym rozmachem. Zakupiono ze składek członkowskich piękny fortepian Blüthnera a po paru latach Towarzystwo otrzymało drugiego Blüthnera zapisanego w testamentie przez członka Towarzystwa Siedlińskiego.

Działalność Towarzystwa przejawiała się w licznych koncertach sił sprowadzanych oraz miejscowych, wśród których kwitła uprawiana z zamiłowaniem muzyka kameralna.

Duże zasługi położył dla rozwoju P.T.M. ówczesny nauczyciel muzyki w gimnazjum i dyrygent orkiestry Antoni Maruszewski (pierwszy nauczyciel W. Lachmana), następnie: bracia Antoni i Teofil Wunderlichowie, uprawiający muzykę kameralną, Maksymilian Woldenberg (wiolonczelista), skrzypkowie: Ignacy Klinkowstein, Józef Brudnicki i Apolonia Askanasowa, kwartet profesora Stodółkiewicza oraz pianiści: Julian Goldfus, Stanisława Zenczykowska, Maria Chrostowska i Maria Łabińska.

Tow. Muzyczne od początku kładło duży nacisk na utrzymanie dobrego chóru, którego dyrygentem był przez długie lata zdolny ideowy muzyk i pedagog J. Januszewski, prowadzący zarazem orkiestrę Towarzystwa.

Wielki wkład pracy i wiedzy muzycznej w tym okresie wniósł ks. Eugeniusz Gruberski (1870—1923), wychowanek Ratuszowskiej Akademii Muzycznej, dyrygent chórów przy katedrze płockiej, który często łączył chór katedralny z chórem Tow. Muzycznego w celu wykonywania kompozycji religijnych, jak oratoria i kantaty oraz utworów świeckich, wymagających potężnych chórów.²⁾

Książd Gruberski był kompozytorem przede wszystkim kościelnym, z jego trzech mszy wyróżnia się doskonałym opracowaniem polifonicznym i świeżością tematów Msza ku czci św. Zygmunta. Dużą wartość muzyczną posiadają również kantaty: „Ku czci św. Cecylii“, „Na powitanie XX wieku“, „Pogrzeb Kościuszki“, „Synkowie Moji“, i oratorium „Ave Maria“. Zaznaczyć należy, że książd Gruberski był założycielem Szkoły Organistów przy Towarzystwie Muzycznym w Warszawie.

Podczas pobytu w Płocku ks. Gruberski zainteresował się młodym, bardzo zdolnym uczniem gimnazjum płockiego Wacławem Lachmanem, którego kształcił w kierunku muzycznym, udzielając mu wskazówek teoretycznych i gry fortepianowej.

Urodzony w 1882 r. w Płocku Wacław Lachman, syn muzyka, od najwcześniejszych lat życia zdradzał

wybitne zdolności muzyczne rozwijane pod kierunkiem wspomnianego wyżej Antoniego Maruszewskiego a później ks. Gruberskiego.

Jako starszy już uczeń gimnazjum organizuje Lachman w Płocku „Drużynę Śpiewaczą“ i inicjuje szereg koncertów „Drużyny“ w wielu miastach i miasteczkach b. Kongresówki.

Po ukończeniu gimnazjum w Płocku wstępuje do Konserwatorium Warszawskiego, gdzie nauczycielami jego są: Noskowski Maszynski, Statkowski i Surzyński. Równocześnie śpiewa w zespole chóralnym Filharmonii Warszawskiej i kieruje chórem złożonym z kolegów Konserwatorium.

Ukończywszy studia muzyczne Lachman obejmuje kierownictwo chóru, który po skonsolidowaniu się zespołu (1906) otrzymuje nazwę „Harfa“. Poza pracą w „Harfie“ Lachman prowadzi chóry „Echo“ i „Duda“ oraz jest wicedyrygentem chóru Filharmonii.³⁾

Wzmaga się również jego praca kompozytorska: w r. 1909 otrzymuje wyróżnienie za swój utwór „Pastuszek“, w r. 1911 nagrodę za „Siew wiosenny“. W tym czasie pisze wiele utworów na chóry męskie i mieszane oraz harmonizuje i opracowuje melodie ludowe. W uznaniu pracy kompozytorskiej i dyrygenckiej w r. 1921 Lachman zostaje powołany na stanowisko dyrygenta chóru Opery Warszawskiej.

Najsilniej uczuciowo związał się Lachman z założonym przez niego w r. 1906 chórem „Harfa“, który doprowadził do najwyższego poziomu artystycznego, uzyskując w latach 1922—1925 poza nagrodami w Warszawie i Poznaniu — I-szą nagrodę w Amsterdamie (1923) na konkursie międzynarodowym oraz III-cią nagrodę na konkursie chórów najwyższej kategorii w Haarlemie. Na obu konkursach wykonywane były też własne kompozycje Lachmana.

Związek z Płockiem utrzymywał Lachman przez częste przyjazdy do Płocka, gdzie chóry jego przez przeszło 50 lat cieszyły się niesłabnącym powodzeniem.

Okres rewolucji 1905 r. odbił się w Płocku silnym echem, wpływając szczególnie wydatnie na wzmocnienie walki z rusyfikacją i ożywienie ruchu kulturalnego w mieście, co znalazło swój wyraz w życiu Towarzystwa Muzycznego.⁴⁾

Od dnia 17. V. 1905 r. protokoły zebrań PTM zaczęto prowadzić w języku polskim. W tymże roku prezesem PTM został Józef Brudnicki (um. 28. VI. 1933) zamiłowany skrzypek, doskonały organizator, oddany całym sercem sprawom Towarzystwa. W r. 1907 Towarzystwo przenosi się do gmachu Teatru Miejskiego i organizuje nadal liczne koncerty, przeważnie własnymi siłami (oraz przedstawienia amatorskie).

W tym okresie na koncertach Tow. Muzycznego zaczyna występować młody, wysoce utalentowany skrzypek Antoni Władysław Kowalski — płocczanin, zwracając powszechną uwagę precyzją i subtelnością wykonania. Początków gry skrzypcowej udzielał Kowalskiemu K. Kroppe w Płocku. Po ukończeniu gimnazjum w Płocku Kowalski wyjeżdża do Lwowa, gdzie studiuje architekturę na politechnice. Skończywszy politechnikę, wyjeżdża na dwa lata do Budapesztu, studiując grę skrzypcową w Szkole Miistrzów słynnego E. Hubaya. Po powrocie do rodzinnego miasta, do którego był bardzo serdecznie przywiązany, zajmuje stanowisko architekta powiatowego — równocześnie występując na wszystkich prawie koncertach PTM, licznych akademiach i uroczystościach w charakterze wybitnego solisty lub kameralisty.

1) „Mazowsze Płockie i Kujawy“, wrzesień 1929 r., str. 104.
2) Tadeusz Joteyko „Historia muzyki polskiej i powszechnej w zarysie“, wyd. Arcta, rok 1916, str. 169.

3) „XXV-lecie Harfy“, jednodniówka, Warszawa, 1932 r., str. 8—12.
4) „Mazowsze Płockie i Kujawy“, wrzesień 1929 r., str. 104.

W r. 1934 Płock urządzał jubileusz 30-lecia pracy artystycznej i społecznej inż. Antoniego Kowalskiego. W obchodzie tym brały udział wszystkie organizacje Płocka, chóry, orkiestry. Jubilat grał koncert d-moll Wieniawskiego przy akompaniamencie fortepianowym J. Grabowskiej.

Po drugiej wojnie światowej inż. Kowalski zamieszkał w Krakowie, gdzie zajmuje stanowisko skrzypka w Orkiestrze Filharmonii Krakowskiej.

Pierwsza wojna światowa przerywa na pewien czas prace Tow. Muzycznego, które traci wszystkie instrumenty; zdołano uratować jedynie fortepiany, które były ukryte w mieszkaniach prywatnych.

W r. 1916 PTM wznawia swoją działalność. Powstaje sekcja porankowa pod przewodnictwem Marceliny Rościszewskiej, dyrektorki gimnazjum żeńskiego, zapalanej miłośniczki muzyki i świetnej organizatorki. Nauczycielką Rościszewskiej była Marcelina Czartoryska, uczennica Chopina.

Poranki odbywają się dwa razy w miesiącu, zyskując sobie entuzjastyczne przyjęcie przez szerokie warstwy społeczeństwa płockiego, rozwijając zamiłowanie do muzyki wśród młodzieży szkolnej i dając pole do popisu wyróżniającym się miejscowym siłom amatorskim. Często występują śpiewacy: St. Staszewska, C. Maciejewska, Mieczkowska, Domańska, St. Klonowski, Bocianowski, — pianiści: Józef Głowczewski, Roman Czerwiński, Zofia Dyakowska (akompaniorka), Maria Pińkowska, Kwartet smyczkowy w składzie: A. Kowalski — I-sze skrzypce, J. Brudnicki — II-gie skrzypce, Stefan Wiśniewski — altówka, T. Kowalski — wiolonczela.

Tadeusz Kowalski (brat skrzypka Antoniego), płoczanin, wysoce utalentowany wiolonczelista, zaczął występować już jako uczeń gimnazjum Wł. Jagiełły, dojeżdżając na lekcje do Warszawy do prof. E. Kochańskiego. Po ukończeniu gimnazjum wyjeżdża do Konserwatorium Warszawskiego, które kończy jako laureat, po czym z funduszu Ministerstwa Oświaty zostaje wysłany na studia wirtuozów do Brukseli, a następnie z Funduszu Kultury Narodowej do Paryża.

Grzywał bardzo wiele w Tow. Muzycznym oraz na licznych koncertach i uroczystościach w Płocku. Obecnie mieszka w Warszawie, gdzie jest koncertmistrzem orkiestry Filharmonii Narodowej oraz profesorem sekcji wiolonczelowej w Wyższej Szkole Muzycznej.

W r. 1923-im przyjechała do Płocka pianistka warszawska Janina Grabowska zaproszona przez Tow. Muzyczne na koncert wspólny ze słynnym skrzypkiem Stanisławem Barcewiczem (20. IV. 1923).

J. Grabowska studiowała grę fortepianową w Warszawie u prof. Zofii Ciborowskiej a następnie w Konserwatorium Piotrogrodzkim na kursie wirtuozowskim u prof. Włodzimierza Drodzowa, ucznia A. Essipow-Leszetyckiej. Po powrocie do Polski prowadziła dalsze studia u Egoną Petri w Krakowie.

Grabowska występowała w Warszawie po raz pierwszy na koncercie „Harfy“ (19. I. 1919) z Lachmanem. Odbyła kilkakrotnie podróże artystyczne po Małopolsce z Barcewiczem i J. Volankiem (skrzypce, obecnie prof. w Filadelfii). Na estradzie Tow. Muzycznego występowała bardzo często jako solistka, kameralistka i akompaniorka. Poza Tow. Muzycznym Grabowska występowała parokrotnie w Radio toruńskim i poznańskim.

Od roku 1923 Grabowska wszczęła działalność pedagogiczną, prowadząc do 1939 r. klasę fortepianu oraz historię muzyki w Płockiej Szkole Organistowskiej i audycje słowno-muzyczne w Gimnazjum Żeńskim w Płocku, po wojnie zaś zajęła stanowisko nauczycielki w Państwowej Szkole Muzycznej w Płocku. W tym czasie nastąpiło znaczne ożywienie działalności Tow. Muzycznego, które rozpoczęło urządzanie stałych poranków i dużych koncertów wieczorowych, na których występowali m. in.: pianiści prof. Aleksander Michałowski, Mieczysław Munz, skrzypkowie: Stanisław Barcewicz i Maria Szrajbe-

wna, śpiewaczka: St. Nizieniecka, Lucyna Brussen-dorfowa i wielu innych. Tak program jak i wykonanie stały na wysokim poziomie artystycznym. W latach 1923—1926 działała przy Płockim Tow. Muzycznym niewielki lecz doskonały chór męski, zorganizowany i prowadzony przez Jerzego Goebła. Zespół ten występował często na koncertach Tow. Muzycznego, zyskując sobie duże uznanie i popularność.

Dn. 29 marca 1925 r. Tow. Muzyczne urządziło koncert jubileuszowy 50-cio lecia Stanisława Barcewicza o programie następującym: J. S. Bach — koncert na dwoje skrzypiec, St. Barcewicz i J. Brudnicki: Bruch — koncert c-moll i Wieniawski — koncert d-moll w wykonaniu jubilatą przy akompaniamencie Janiny Grabowskiej.

W roku 1928 przyjeżdża do Płocka po ukończeniu Akademii Muzycznej w Rzymie ksiądz Kazimierz Starościński, który zostaje profesorem Seminarium Duchownego w Płocku i obejmuje prowadzenie chóru Towarzystwa Muzycznego. Pod batutą tego uzdolnionego dyrygenta i kompozytora chór rozwija się liczebnie i osiąga wysoki poziom wykonawczy. Poza utworami czysto kościelnymi, jak Msze i Motety liturgiczne ks. Starościński napisał szereg pieśni ludowych, najczęściej opracowanych polifonicznie, które były wykonywane na koncertach T-wa Muzycznego.

Ks. Starościński jest twórcą hejnału płockiego. Konkurs na kompozycję hejnału odbył się w r. 1937 z inicjatywą Klubu Artystycznego i Tow. Turystycznego. Z nadesłanych pięciu kompozycji pierwsze miejsce otrzymał hejnał ks. Starościńskiego.

W r. 1930 Płockie Towarzystwo Muzyczne obchodziło 30-lecie swego istnienia. W dalszym ciągu organizowało poranki i koncerty o bardzo urozmaiconym programie, na których często występuje chór i orkiestra, zespół kameralny i soliści.

18 czerwca 1933 r. umiera Józef Brudnicki i prezesurę T-wa Muzycznego obejmuje na krótko Antoni Kowalski, następnie zaś Faustyn Piasek. Postać Piaska znana była na Mazowszu Płockim. Urodzony w r. 1877 w Głowaczowie ziemi radomskiej, po ukończeniu szkoły wstępuje w r. 1893 do konserwatorium Warszawskiego, gdzie studiuje kompozycję i grę organową.⁵⁾

W r. 1900 obejmuje posadę nauczyciela muzyki i śpiewu w seminarium naucz. męskim w Skępem. Okres I-szej wojny światowej spędza Piasek w Rosji, skąd wraca do kraju w r. 1920-tym, otrzymując etat profesora muzyki i śpiewu w Seminarium Nauczycielskim Męskim i Żeńskim w Płocku (1920—1931).

Odtąd zaczyna się jego intensywna i piękna praca w szkolnictwie. Prowadząc orkiestrę i chóry w obu seminarjach nauczycielskich, wykładając równocześnie harmonię w Szkole Organistowskiej, wiele komponuje, opracowuje śpiewniki szkolne, których brak dawał się dotkliwie odczuwać, a które rozchodzą się w ilości 150 tysięcy egzemplarzy. Orkiestra seminarium męskiego występuje poza Płockiem w wielu miastach Mazowsza, koncertuje w Radio i na wystawie poznańskiej, zyskując duże uznanie. Faustyn Piasek opracowuje i harmonizuje melodie ludowe, pisze na chóry i orkiestrę, skrzypce s-la, duety skrzypcowe (wydane przez PWM) drobiazgi fortepianowe i inne.

Związany bardzo silnie z Płockiem i młodzieżą, której był wychowawcą, obchodził w r. 1949 50-cio letni jubileusz pracy artystycznej i pedagogicznej. Po 2-iej wojnie światowej uczył w szkole Ludowego Instytutu Muzycznego w Płocku, wykładając w tej szkole nadal po przejściu jej przez Państwo.

Pozostając na stanowisku prezesa Tow. Muzycznego nawiązała kontakty z Organizacją Ruchu Muzycznego (O. R. MUZ), która urządzała koncerty i audycje w całej Polsce, uzyskuje w r. 1934 I-szą nagrodę na konkursie chórów płockich. Profesor Piasek zmarł w dn. 31. X. 1955 r.

5) „Życie Mazowsza”, luty 1935 r., Płock, str. 61. (Dokończenie w najbliższym Nr „Notatek”).